

SV

SV

SV

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 26.3.2009
KOM(2009) 143 slutlig

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH
EUROPAPARLAMENTET**

Meddelande om icke-spridning av kärnvapen

MEDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

Meddelande om icke-spridning av kärnvapen

1. INLEDNING

Det politiska sammanhanget har de senaste åren lett till att världssamfundet koncentrerat sig på att minska spridningsriskerna via FN, G8 och andra internationella fora. Med det förnyade intresset i världen för kärnenergi och ett stigande antal länder som undersöker möjligheterna att sätta igång civila kärnenergiprogram finns ett än tydligare behov att stärka de internationella garantierna för icke-spridning.

Icke-spridningsfördraget¹ ger en generell ram för förhindrandet av en spridning av kärnvapen och ger Internationella atomenergiorganet (IAEA) uppdraget att spela en huvudroll på detta område. FN:s säkerhetsråd agerar högsta myndighet när det gäller att behandla fall av allvarligare överträdelser mot icke-spridningsåtagandena.

Europeiska unionen, Europeiska gemenskapen och medlemsstaterna agerar var och en inom sina respektive befogenhetsområden på en mängd olika sätt, bl.a. genom insatser inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och åtgärder som bygger på gemenskapens fördrag. Därigenom kan EU ge ett betydande bidrag till att förhindra kärnvapenspridning också globalt, till följd av sin breda kärnkraftserfarenhet samt den rad av olika instrument som finns till förfogande.

I det nyligen publicerade meddelandet "Kärnsäkerhet och fysiskt skydd – en utmaning på internationell nivå"², aviserar kommissionen ett kommande särskilt meddelande till rådet och Europaparlamentet om de olika EU-instrument som finns tillgängliga när det gäller icke-spridning av kärnvapen, särskilt i Euratomfördraget.

Syftet med föreliggande meddelande är därför att beskriva det globala sammanhanget och trycka på behovet av utbyggda internationella garantier för icke-spridning (avsnitt 2), att presentera de viktigaste tillgängliga EU-instrumenten på området, speciellt de i Euratomfördraget (avsnitt 3) samt möjliga sätt som dessa instrument kan användas på för att – i nära samordning med IAEA – stärka de internationella garantierna för icke-spridning (avsnitt 4).

¹ Fördraget förelåg för undertecknande i juli 1968 och trädde i kraft den 5 mars 1970. Sammanlagt 189 parter har biträtt fördraget, bl.a. de fem kärnvapenstaterna.

² Kommissionens meddelande "Kärnsäkerhet och fysiskt skydd – en utmaning på internationell nivå", KOM (2008) 312 slutlig, 22.5.2008.

2. DET GLOBALA SAMMANHANGET: BEHOVET AV STÄRKTA INTERNATIONELLA ICKE-SPRIDNINGSGARANTIER

Den stigande efterfrågan globalt på energi sammankopplat med oro över försörjningstryggheten och insikten om att det finns ett genomgående behov att minska koldioxidutsläppen för att lindra effekterna av klimatförändringen har lett till ett förnyat intresse för kärnenergi över hela världen.

Det bör från första början göras klart att det internationella icke-spridningsfördraget erkänner alla fördragsparters rätt att utveckla och använda kärnenergi för fredliga syften.

Den spridningsrisk som kärnenergin ger upphov till kan i huvudsak härledas från två nukleära verksamheter, nämligen anrikning av uran och upparbetningen av utbränt kärnbränsle. Dessa aktiviteter kräver mycket komplicerad och dyrbar teknik som bara blir ekonomiskt försvarbar om det finns efterfrågan på marknaden från ett stort antal kärnkraftsanläggningar.

I nuläget med ett växande intresse för kärnenergi måste världssamfundet göra allt som står i dess makt för att minimera riskerna för kärnsäkerhetsincidenter och/eller avledning av antingen kärnämne eller kärnteknik för icke-fredliga syften. Världssamfundet bör därför försäkra sig om att villkor även fortsättningsvis uppfylls när det gäller icke-spridning av kärnvapen, bl.a. de normer som finns i icke-spridningsfördraget och som IAEA verkar för.

Den centrala internationella aktören i förebyggandet av kärnvapensspridning är IAEA med sitt kärnämneskontrollarbete, som grundar sig på icke-spridningsfördraget och den utökade kontroll som bygger på avtalen om kärnämneskontroll jämte tilläggsprotokoll. IAEA har också rätt att inneha klyvbart kärnämne. Bland nyligen gjorda globala insatser på detta område märks ett initiativ godkänt av G8-mötet 2008 som framhäver betydelsen av icke-spridning/kärnämneskontroll, kärnsäkerhet och fysiskt skydd i utvecklingen av kärnenergi³, det amerikanska initiativet för globalt kärnenergipartnerskap (GNEP), det internationella projektet gällande innovativa kärnreaktorer och bränslecykler (INPRO) och det globala initiativet för bekämpning av kärnterrorism.

Förutom icke-spridningsfördraget antogs en FN-konvention 2005 om bekämpande av nukleär terrorism⁴. Gruppen av länder som levererar kärnämne spelar också en betydande roll, särskilt genom att ha infört riktlinjer för kärnexport (se även avsnitt 3.2).

I EU finns flera instrument som ska främja målen om icke-spridning av kärnvapen (avsnitt 3 nedan). EU är dessutom tekniskt världsledande vad gäller urananrikning och upparbetning av utbränt kärnbränsle. Det är i detta sammanhang viktigt att betona att de europeiska marknaderna för anrikat uran och upparbetning av utbränt kärnbränsle är konkurrensutsatta, tillförlitliga och öppna för insyn.

³ *Report on International Initiative on 3S Based Nuclear Energy Infrastructure*, G8-toppmötet i Hokkaido, Japan den 9 juli 2008.

⁴ Antagen av FN:s generalförsamling den 13 april 2005.

I sitt meddelande ”En energipolitik för Europa”⁵ nämner kommissionen icke-spridning som en av de centrala prioriteringarna i en effektiv extern EU-energi-politik. Icke-spridningsaspektens betydelse vid användning och framtida utveckling av kärnenergi bekräftades på nytt i det meddelande som uppdaterade det vägledande programmet om kärnenergi⁶, i samband med den andra strategiska energiöversynen⁷. Kommissionen betonade här behovet av att stärka samarbetet mellan Euratom och IAEA i syfte att kunna uppnå de önskade internationella effekterna. I detta sammanhang undertecknades ett gemensamt uttalande den 7 maj 2008 av kommissionen och IAEA⁸ för att stärka det ömsesidiga samarbetet kring kärnenergi.

Europaparlamentet bekräftade nyligen ånyo Euratomfördragets särskilda betydelse i samband med de kärnenergianvändande medlemsstaternas åtagande om att efterleva internationella säkerhets- och icke-spridningsnormer⁹.

3. DE VIKTIGASTE EU-INSTRUMENTEN PÅ ICKE-SPRIDNINGSOMRÅDET

För att främja målen att förhindra en spridning av kärnvapen har EU flera instrument till hands, huvudsakligen inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, EG-fördraget och Euratomfördraget.

I den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är icke-spridning ett centralt politiskt mål, i synnerhet sedan 2003 då EU antog en Europeisk säkerhetsstrategi¹⁰ som därefter följdes av en EU-strategi mot spridningen av massförstörelsevapen¹¹. Rapporten om genomförandet av EU:s säkerhetsstrategi som godkändes i december 2008¹², tillsammans med nya handlingslinjer för Europeiska unionen i kampen mot spridning av massförstörelsevapen som godkändes av rådet (allmänna frågor och yttre förbindelser) den 8–9 december 2008¹³, bekräftade att hoten från massförstörelsevapen har ökat ytterligare och fortsatt är en mycket viktig angelägenhet på EU:s politiska dagordning. Klart är att kommissionen kommer spela en viktig roll i införandet av de nya handlingslinjerna genom olika gemenskapsinstrument och politikområden. EU har också gett sitt fulla stöd till FN:s säkerhetsrådsresolution 1540¹⁴ och rådets gemensamma åtgärder genomförs för närvarande till stöd för IAEA:s insatser.

Gemenskapsinstrument som bygger på EG-fördraget och Euratomfördraget, särskilt instrumentet för kärnsäkerhetssamarbete (INSC¹⁵), instrumentet för stöd inför

⁵ KOM(2007) 1 slutlig, 10.1.2007.

⁶ KOM(2008) 776 slutlig, 13.11.2008.

⁷ KOM(2008) 781 slutlig, 13.11.2008.

⁸ Pressmeddelande IP/08/719, 7.5.2008.

⁹ Europaparlamentets betänkande om konventionella energikällor och energiteknik, A6-0348/2007 slutlig, 26.9.2007.

¹⁰ ”Ett säkert Europa i en bättre värld”, antagen av Europeiska rådet den 12 december 2003.

¹¹ Rådets handling 15708/03, 12.12.2003.

¹² Rådets handling S407/08, 11.12.2008.

¹³ Rådets handling 17172/08, 17.12.2008.

¹⁴ *On the prevention of the proliferation of weapons of mass destruction*, antagen av FN:s säkerhetsråd den 28 april 2004, S/RES/1540 (2004).

¹⁵ Rådets förordning (Euratom) nr 300/2007 av den 19 februari 2007 om upprättande av ett instrument för kärnsäkerhetssamarbete, EUT L 81, 22.3.2007.

anslutningen (IPA¹⁶) och stabilitetsinstrumentet (IfS¹⁷), erbjuder vidare möjligheten till icke-spridningssamarbete med länder utanför EU. Det är väsentligt att det finns enhetlighet och synergi mellan alla EU-instrument, särskilt med stabilitetsinstrumentet, så att strategin i fråga om massförstörelsevapnen kan bli effektivt.

Via stabilitetsinstrumentet ger kommissionen länder utanför EU stöd till att utveckla utbildning och assistans på de kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära områdena (CBRN). Hittills har fokus legat på länderna i tidigare Sovjetunionen. Även 2009–2011 kommer assistansen från EU att konsolideras där och utvidgas till att omfatta nya angelägna regioner, bl.a. Sydostasien, Mellanöstern och delar av Afrika, i synnerhet på de nukleära och biologiska områdena. Genomförandet av FN:s säkerhetsrådets resolution 1540 kommer att främjas genom stöd till IAEA (initiativet om en kärnbränslebank), anställning av vetenskapsmän som tidigare sysslat med massförstörelsevapen, åtgärder mot olaglig handel med nukleära och radioaktiva ämnen – inklusive bedrägliga finansiella metoder – och bidrag till att effektivisera exportkontrollsystemet och gränsövervakningen. Regionala CBRN-”expertcenter” som är beroende av GFC-expertis, kommer att medverka i mycket hög grad. Med sina omkring 300 miljoner euro för perioden 2007–2013 är stabilitetsinstrumentet viktigt när det gäller icke-spridning genom arbetet, också gemensamt med andra EU-instrument, med att utveckla ett säkerhets- och skyddstänkande i fråga om CBRN över hela världen.

Från första början har Euratomfördragets huvudmål varit kärnenergens fredliga utveckling. Därför täcker många bestämmelser i fördraget verksamheter och institutioner som bidrar till icke-spridning av kärnämne, också på internationell nivå, där gemenskapen kan förhandla och ingå avtal med länder utanför EU och internationella organisationer (kapitel 10 i Euratomfördraget). De huvudsakliga Euratom-relaterade verksamheterna kopplade till icke-spridningsmålet är de följande.

3.1. Verksamhet som rör kärnämneskontroll

Euratoms säkerhetskontroll inrättades genom kapitel 7 i Euratomfördraget redan ett årtionde innan icke-spridningsfördraget blev tillgängligt för undertecknande. Kommissionen har ansvaret för att kontrollera att klyvbart kärnämne (plutonium, uran och torium) inte avleds från de användningsområden som deklarerats av användare som verkar inom gemenskapen, antingen kärnindustri användare, t.ex. företag som driver kärnreaktorer och företag som driver anriknings- och upp-
arbetsanläggningar eller användare utanför kärnindustrin, exempelvis forskningscenter och medicinska institut. Kärnämneskontroll (inspektioner och relaterad bokföring av kärnämne) är det främsta försvaret mot att kärnämne avleds från deklarerade verksamheter och går till icke-fredliga syften.

Sedan icke-spridningsfördraget trätt i kraft har IAEA tilldelats rollen att se till att åtagandena om att inte sprida kärnvapen följs globalt.

¹⁶ Rådets förordning (EG) nr 1085/2006 av den 17 juli 2006 om upprättande av ett instrument för stöd inför anslutningen, EUT L 210, 31.7.2006.

¹⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1717/2006 av den 15 november 2006 om upprättande av ett stabilitetsinstrument, EUT L 327, 24.11.2006.

Euratoms system för kärnämneskontroll fungerar som ett kollektivt system med bokföring och kontroll av kärnämne för alla EU:s medlemsstater¹⁸, för interna ändamål samt i enlighet med avtalen om kärnämneskontroll med IAEA. Dessa grundläggande avtal om kärnämneskontroll har ingåtts mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen, Euratom och IAEA.

Inspektörer från IAEA undersöker därför även kärnanläggningar i EU. Både IAEA:s och Euratoms inspektionsenheter arbetar i nära samarbete för att utöva kärnämneskontroll inom EU. Inspektionerna utförs i full samordning med hjälp av gemensam utrustning. Inte desto mindre drar varje inspektionsenhet egna slutsatser av sina inspektioner.

Det nära samarbetet med IAEA utsträcker sig också till genomförandet inom gemenskapen av tilläggsprotokollen till avtalen om kärnämneskontroll med IAEA, som är ett komplement till IAEA:s kärnämneskontrollsystem, och sätter det i stånd att utöver fall där deklarerat kärnämne avleds, även upptäcka odeklarerade nukleära verksamheter.

Ett tilläggsprotokoll till vart och ett av respektive avtal om kärnämneskontroll har trätt i kraft i alla EU-medlemsstater. Kommissionen följer noga hur de få återstående nya medlemsstaterna under en övergångsperiod ansluter sig till motsvarande trilaterala kärnämneskontrollavtal, bl.a. tilläggsprotokollet mellan Euratom, IAEA och icke-kärnvapennationer i EU och får sina bilaterala avtal om kärnämneskontroll med IAEA upphävda.

Kommissionen stödjer också en överföring av metoder för kärnämneskontroll via olika gemenskapsinstrument. Sedan mitten av 1990-talet stöder kommissionens Tacis-program och det nuvarande instrumentet för kärnsäkerhet och samarbetsprogram särskilt en överföring av metoder för kärnämnesbokföring till länder inom Oberoende staters samvälde (OSS), och kommissionen förbereder sig för att göra detsamma i andra länder utanför EU.

3.2. Hälsoskydd, fysiskt skydd, olaglig handel och exportkontroller

På grundval av hälsoskyddsbestämmelserna (kapitel 3 i Euratomfördraget) finns en väl etablerad lagstiftning om transport av radioaktiva ämnen mellan medlemsstater¹⁹, och om kontrollen av slutna radioaktiva strålkällor med hög aktivitet och herrelösa strålkällor²⁰ samt transportdirektivet²¹ som komplement. All denna lagstiftning tillhandahåller regler för licensering, tillståndsgivning och anmälningsförfaranden som ska se till att radioaktivt material inte innehas, används eller transporteras utan lämplig myndighetskontroll.

¹⁸ Inklusive kärnämne i den civila kärnbränslecykeln i kärnvapennationer.

¹⁹ Rådets förordning (Euratom) nr 1493/93 av den 8 juni 1993 om transport av radioaktiva ämnen mellan medlemsstater, EGT L 148, 19.6.1993.

²⁰ Rådets direktiv 2003/122/Euratom av den 22 december 2003 om kontroll av slutna radioaktiva strålkällor med hög aktivitet och herrelösa strålkällor, EUT L 346, 31.12.2003.

²¹ Rådets direktiv 2006/117/Euratom av den 20 november 2006 om övervakning och kontroll av transporter av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle, EUT L 337, 5.12.2006.

Euratom har dessutom anslutit sig till den internationella konventionen om fysiskt skydd av kärnämne²², och förhandlat om ändringar av konventionen beträffande frågor som omfattas av gemenskapens befogenheter. Fysiskt skydd inkluderar transport av farligt gods och sjöfartsskydd, som är relevanta när det gäller transport av kärnämne eller radioaktivt material.

De senaste åren har kommissionen via stabilitetsinstrumentet stött projekt som syftar till att bekämpa olaglig handel. Arbetsgruppen för gränsförvaltning möjliggör härvidlag samordningen med USA och IAEA.

Rådets förordning nr 1334/2000²³, som redan nu är direkt tillämplig i medlemsstaterna, är det gemenskapsinstrument som gör att medlemsstaterna kan genomföra sina åtaganden gentemot gruppen av länder som levererar kärnämne. Kommissionen deltar också i denna grupp som observatör och innehar ordförandeposten i den kommitté som bildats genom förordningen, och som behandlar alla genomförande-frågor. Kommissionen lämnar regelbundet förslag för att uppdatera och/eller bättre harmonisera denna förordning med våra internationella åtaganden. År 2006 föreslog kommissionen en reform av gemenskapsordningen för kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden för att göra den mer verksam och kriminalisera de allvarligaste överträdelseerna och för att harmonisera den med bestämmelserna i FN:s säkerhetsråds resolution 1540 om transitering och förmedling.

Inom det bredare CBRN-sammanhanget håller kommissionen på att utarbeta en policy om säkerheten på detta område som till fullo beaktar rådets slutsatser från december 2007 om att åtgärda denna typ av kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära risker. Policyn förväntas presenteras i mitten av 2009. Från februari 2008 till januari 2009 har en CBRN-arbetsgrupp arbetat på EU-nivå i syfte att ta fram konkreta insatser som måste göras för att stärka säkerheten på detta område i Europa. Arbetsgruppen var sammansatt av experter från medlemsstaternas myndigheter, den privata sektorn, Europol, Eurojust och EU-institutioner.

3.3. Euratoms försörjningsbyrå

De nuvarande insatserna från Euratoms försörjningsbyrå²⁴ vad gäller icke-spridning består huvudsakligen av följande:

- Tillståndsgivning för ingående av leveransavtal när kärnämne fysiskt importerar till gemenskapen eller exporteras från gemenskapen.
- Kontroll av att leveransavtal endast ingås för fredlig slutanvändning och att alla leveransavtal innehåller en klausul rörande kärnämneskontroll.
- Exporttillståndsförfaranden för kärnämne framställda i gemenskapen²⁵.

²² INFCIRC/274/Rev.1

²³ Rådets förordning (EG) nr 1334/2000 av den 22 juni 2000 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export av produkter och teknik med dubbla användningsområden.

²⁴ Genom kapitel 6 i fördraget inrättas försörjningsbyrån och här stadgas om dess optionsrätt på vissa material, om byråns ingående av leveransavtal samt om försörjningstrygghet.

En annan viktig punkt är möjligheten att lägga upp kommersiella lager eller försörjningsberedskapslager av kärnämne, i enlighet med artikel 72 i Euratomfördraget.

Gemenskapen har äganderätt över ”alla speciella klyvbara material som framställs eller importeras av en medlemsstat, en person eller ett företag och som är föremål för [...] säkerhetskontroll[...]” (kapitel 8 i Euratomfördraget). Med äganderätten följer också ansvar för säkerhetskontroller i bred mening, vari ingår åtgärder för fysiskt skydd.

3.4. Forskning och Gemensamma forskningscentrumet (GFC)

De särskilda forskningsbestämmelserna (kapitel 1 i Euratomfördraget) utgör grunden för alla gemenskapens kärnforskningsprogram. Inom ramen för dessa kan icke-spridningsaspekten beaktas när innovativa reaktorkoncept utvecklas. Vid sidan av specifika verksamheter som rör kärnämneskontroll är också övriga områden inom Euratoms forsknings- och utbildningsprogram öppna för internationellt samarbete, vilket kan främja uppnåendet av de icke-spridningsmål som sätts upp i detta meddelande.

Gemensamma forskningscentrumet (GFC) inrättades genom artikel 8 i Euratomfördraget och har alltid varit en viktig aktör som bistått både kommissionen och IAEA. GFC har fått i uppdrag att utveckla metoderna och tekniken för kärnämneskontroll samt att utbilda både kommissionens och IAEA:s inspektörer och att genomföra EU:s stödprogram gällande IAEA.

Som ledande organ i kampen mot olaglig handel ombads GFC att bistå i överföringen av gemenskapens regelverk till nya medlemsstater genom utbildning av dessas myndigheter och experter under utvidgningsprocessen.

Inrättandet av de två laboratorierna vid de båda europeiska uppberedningsanläggningarna i Frankrike och Storbritannien och GFC:s betydande bidrag till anläggningen i Japan, i samarbete med IAEA, har gett det erkänd kompetens när det gäller att skydda anläggningar inom kärnbränslecykeln. GFC har vidare fått uppgiften att tekniskt genomföra Tacis-programmet för kärnsäkerhet. Allt sedan 1994 har kommissionen också via Tacis-programmet gett ett betydande stöd till vetenskaps- och teknikcentren i Moskva²⁶ och Kiev²⁷ som har som mål att begränsa spridningen av känsliga kunskaper som vetenskapsmän skaffat sig inom ramen för program för massförstörelsevapen. Fredliga forskningsverksamheter som 70 000 vetenskapsmän har deltagit i har understötts med positivt resultat. Fortsatt stöd till program som

²⁵ När kommissionen ger sitt tillstånd beaktas särskilt följande kriterier: användning för icke-explosiva ändamål, tillämpning av IAEA-garantier, tillämpning av fysiska skyddsåtgärder, tillämpning av specifika villkor för vidaretransport till en annan icke-kärnavapennation utanför EU, liksom för efterföljande vidaretransporter av denna typ.

²⁶ Internationella vetenskaps- och teknikcentret (ISTC) i Moskva ger sysselsättning och omskolning till f.d. vapenforskare från Ryssland, Armenien, Vitryssland, Georgien, Kazakstan, Kirgizistan och Tadzjikistan. Det drivs gemensamt med stödtagarländerna och EU, USA, Kanada, Japan, Korea and Norge.

²⁷ Ukrainas vetenskaps- och teknikcenter (STCU) i Kiev ger sysselsättning och omskolning till f.d. vapenforskare från Ukraina, Azerbajdzjan, Georgien, Moldavien och Uzbekistan. Det drivs gemensamt med stödtagarländerna och EU, USA och Kanada.

omskolar vapenforskare i OSS-länder och andra regioner ges via stabilitetsinstrumentet.

4. TÄNKBARA HANDLINGSVÄGAR

Europeiska unionen skulle inom respektive befogenhetsområden kunna utveckla följande nyckelinsatser på icke-spridningsområdet:

- Stärkt stöd till icke-spridningsfördraget, dess kärnämneskontroll samt tilläggsprotokollet.
- Utvidgat samarbete med centrala kärnkraftsnationer via bilaterala Euratom-avtal, i samordning med åtgärder som har vidtagits på grundval av meddelandet från maj 2008²⁸.
- Bidrag till utvecklingen av ett internationellt system av garanterad kärnbränsleför-sörjning till länder som är beredda att utveckla kärnenergi utan egna anläggningar inom kärnbränslecykeln.

4.1. Stärkt stöd för icke-spridningsfördraget och kärnämneskontroll

Högprioriterat på icke-spridningsområdet är att bibehålla och intensifiera stödet för icke-spridningsfördraget och kärnämneskontrollen.

Europeiska unionen, Europeiska gemenskapen och medlemsstaterna bör var och en inom sina respektive befogenhetsområden och i nära samarbete med IAEA fortsätta sina ansträngningar för att stärka och främja trovärdigheten hos icke-spridnings-systemet genom att ta fram ett gemensamt grepp för att handskas med spridnings-riskerna, speciellt gentemot de länder som antingen inte undertecknat icke-spridningsfördraget eller som gjort det men inte lämnar tillräckliga garantier för att de följer det.

I detta sammanhang bör konkreta åtgärder även omfatta nedanstående områden, med en heltäckande och sinsemellan kompletterande användning av alla tillgängliga instrument:

- En starkt internationell rättslig ram för känsliga verksamheter som har samband med kärnbränslecykeln.
- Bidrag till genomförandet av ”Nya handlingslinjer för Europeiska unionen i kampen mot spridning av massförstörelsevapen och bärarsystem för sådana vapen” som har bestämmelser avsedda att stärka exportkontrollerna och förmågan att bekämpa olaglig handel.
- Utredning av vilka sanktioner som är lämpligast om tredjeländer eller EU-exportörer bryter mot icke-spridningsåtagandena.

²⁸ Kommissionens meddelande ”Kärnsäkerhet och fysiskt skydd – en utmaning på internationell nivå”, KOM (2008) 312 slutlig, 22.5.2008.

Europeiska unionen, Europeiska gemenskapen och medlemsstaterna skulle var och en inom sina respektive befogenhetsområden kunna underlätta denna process och stärka sitt stöd till icke-spridningsfördraget inom alla sina befogenhetsområden. Nedan ges några exempel på centrala åtgärder:

- Stärkt samarbete med IAEA på området internationell kärnämneskontroll, där kommissionen kan dra nytta av Euratoms stora antal högt utbildade kärninspektörer med erfarenhet av att arbeta tillsammans med IAEA, och av sin erfarenhet av kärnämneskontroll för civilt kärnämne i kärnvapennationer.
- En fullständig efterlevnad av icke-spridningssystemet bör vara ett mål när närmare samarbete söks mellan gemenskapen och länder utanför EU, i synnerhet när bilaterala Euratomsamarbetsavtal ska ingås på området fredlig användning av kärnenergi (avsnitt 4.2). Vissa instrument, exempelvis instrumentet för kärnsäkerhetssamarbete (INSC) och stabilitetsinstrumentet (IFS), skulle inom sina respektive tillämpningsområden kunna användas för att assistera sådana länder.
- En fullständig efterlevnad av icke-spridningssystemet bör vara en viktig faktor vid upprättandet av multilaterala bränsleförsörjningsgarantier (avsnitt 4.3).

Eftersom fler och fler länder utvecklar eller vill utveckla kärnkraftsprogram förväntas IAEA i framtiden stå inför stora utmaningar som kommer att ta alla dess medel i anspråk. Därför borde nya sätt hittas att förbättra Euratoms tekniska stöd och assistans till IAEA för utförandet av dess uppgifter, samtidigt som de båda organisationernas befogenhetsområden respekteras.

4.2. Utvidgat samarbete med centrala kärnkraftsnationer via bilaterala Euratom-avtal

Hittills har Euratoms samarbetsavtal om fredlig användning av kärnenergi huvudsakligen ingåtts med stora leverantörer (USA, Kanada, Australien, Kazakstan) eller kunder (Japan).

Ingåendet av ett bilateralt Euratom-samarbetsavtal om fredlig användning av kärnenergi bör bli en prioritet för alla centrala länder som önskar ha en betydande handel med kärnämne med EU:s medlemsstater och/eller industrin inom EU. Med tanke på det förnyade intresset för kärnenergi skulle EU kunna bidra genom att ingå Euratomavtal med länder utanför EU som garanti för en hög kärnsäkerhet och för att säkerställa att alla länder förbinder sig till rent fredlig användning av kärnenergin.

Euratomavtalen innehåller olika villkor rörande kärnämneskontrollen och tilläggsprotokollet liksom alla relevanta internationella konventioner (som täcker sådana aspekter som kärnsäkerhet, avfallshantering, fysiskt skydd). När gemenskapen förhandlar om och undertecknar internationella Euratomavtal kommer den sålunda att försöka få sina partner att ansluta sig till alla relevanta internationella konventioner.

På samma sätt försöker gemenskapen i alla nya Euratomavtal, eller när befintliga avtal ändras, utverka åtaganden från motparten om att all transport av ämnen eller utrustning som omfattas av avtalet, sker i enlighet med riktlinjerna för gruppen av länder som levererar kärnämne. På detta sätt skulle vidaretransport av produkter med

ursprung i gemenskapen till länder utanför EU kunna villkoras, varigenom risken minskar för avledning av ämnen eller teknik till oönskade destinationer.

4.3. Bidrag till utvecklingen av ett internationellt system av garanterad kärnbränsleförsörjning för länder som är beredda att utveckla kärnenergi utan egna anläggningar inom kärnbränslecykeln

För att minska spridningsrisken krävs en strikt kontroll av kärnbränslecykeln. Det är samtidigt viktigt att ge legitim tillgång till kärnbränsle till länder som är beredda att utveckla kärnenergi under trygga och säkra omständigheter. I detta sammanhang har olika förslag kommit, bl.a. från EU-medlemsstater, angående garanterad kärnbränsleförsörjning för länder som avstår från egna anläggningar inom kärnbränslecykeln.

Europeiska unionen skulle kunna lämna ett betydande bidrag till det internationella samarbetet på detta område, eftersom Europa har den mest avancerade och säkra tekniken i kärnbränslecykeln, särskilt när det handlar om urananrikning och upparbetning som är de känsligaste delarna i fråga om spridningsrisker.

Rådet fattade i sina slutsatser den 8 december 2008²⁹ beslutet att i princip stödja en ny kärnbränslebank under IAEA:s kontroll, som Europeiska unionen skulle kunna bidra med upp till 25 miljoner euro till, så snart villkor och former för banken utarbetats och godkänts IAEA:s styrelse. Rådet välkomnade samtidigt kommissionens beredvillighet att bidra till detta projekt via lämpliga gemenskapsinstrument. För att påskynda beslutsprocessen skulle kommissionen kunna ges mandat att delta i formuleringen av villkor och former för att inrätta kärnbränslebanken. En av de främsta fördelarna med ett multilateralt tillvägagångssätt skulle vara att uppmuntra nya aktörer på marknaden att frivilligt avstå från att göra komplicerade och dyrbara investeringar som inte står i proportion till deras behov, samtidigt som man skapar ytterligare garantier för en tryggad bränsleförsörjning.

Med aktiva bidrag till utarbetandet av ett sådant initiativ skulle Europeiska unionen till fullo kunna utnyttja tillgängliga Euratominstrument³⁰ liksom andra gemenskapsinstrument, t.ex. stabilitetsinstrumentet och instrumentet för kärnsäkerhetssamarbete, och bör beakta både bestämmelserna i internationella avtal, Euratomfördraget och en välfungerande europeisk kärnenenergimarknad.

Eftersom tryggad kärnbränsleförsörjning är mycket viktig för att garantera icke-spridning, i synnerhet för att hindra spridning av känslig teknik, exempelvis anrikning, bör Euratoms försörjningsbyrå bli en central aktör i denna process.

²⁹ 2 914:e rådsmötet (allmänna frågor), 8 december 2008.

³⁰ Bestämmelserna om gemensamma företag (kapitel 5 i Euratomfördraget) skulle kunna utgöra en eventuell modell för inrättandet av en multilateral anläggning inom kärnbränslecykeln. Deltagande av tredjeländer eller internationella organisationer i finansieringen eller förvaltningen av gemensamma företag förutses uttryckligen, vilket möjliggör ett deltagande av parter utanför EU.